

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra školní a sociální pedagogiky

**SOUČASNÁ ÚROVEŇ ČTENÁŘSTVÍ U DĚTÍ MLADŠÍHO
ŠKOLNÍHO VĚKU**

**LEVEL OF READING ABILITIES OF PRIMARY
SCHOOL CHILDREN IN CONTEMPORARY.**

Bakalářská práce

OLGA LIŠKOVÁ

Vychovatelství

Kombinované studium

Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Mojžíšová, Ph.D.

PRAHA 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením

PhDr. Jarmily Mojžíšové, Ph.D.

V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 5. 4. 2010

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování:

Děkuji PhDr. Jarmile Mojžíšové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce

Anotace v českém jazyce

Bakalářská práce se zabývá problematikou dětského čtenářství a mapuje některé oblasti, s cílem, přispět získanými poznatky k jeho podpoře.

V teoretické části se práce zabývá vlivem četby na osobnost a faktory působícími pro a proti čtenářství.

V praktické části se práce zaměřuje na rozvoj čtenářských zájmů žáků a formou dotazníku se zajímá o jejich vztah ke knize.

Klíčová slova

děti, čtenářství, dětské čtenářství, četba, dětská literatura, knihovna, projekt, výchova ke čtenářství

Annotation in English

This bachelor's thesis deals with the topic of children's reading and maps some areas with the goal to contribute to the support of reading through the gained observations.

The theoretical part of the thesis researches the impact of reading upon personality and the factors that work for and against reading.

The practical section focuses on the extent of reading interest of pupils and with the use of a questionnaire I am interested in finding out their relationship with books.

Key words

reading, children's reading, children, reading material, children's literature, library, project, fading education

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Čtenářství a čtení v České republice.....	10
2.1 Četba a její vliv na osobnost	11
2.2 Výchovné působení knihy.....	12
3 Čtenářství – rodina versus škola	13
3.1 Čtenářství a čtení dětí.....	14
3.2 Čtenářství, TV a PC	16
3.2.1 Nové technologie.....	16
3.2.2 Nástup počítačů	18
3.2.3 Počítač a rodiče.....	18
3.2.4 Školní družina a informační technologie.....	19
3.2.5 Závislost	20
4 Knihovny	21
4.1 Akce městské knihovny	22
4.1.1 Jak prvňáčci rostou s knihou	22
4.1.2 Město čte knihu	23
4.1.3 Noc s Andersenem.....	23
4.2 Školní knihovny	24
4.2.1 Role knihovníka.....	25
5 Není co číst?.....	26
5.1. Nakladatelství Albatros	26
5.2 Klub mladého čtenáře	29
5.3 Děti a audioknihy	29

6	Projekty na podporu dětského čtenářství	31
6.1	Celé Česko čte dětem	31
6.2	Kniha mého srdce.....	32
6.3	Čteme s Osmijankom	32
6.4	Světový den knihy a autorských práv	33
7	Vlastní praxe	34
7.1	Zájmové činnosti v ŠD inspirované četbou na pokračování.....	40
7.2	Dotazník pro výzkum čtenářství	42
8	Závěr	51

1 Úvod

Výběr tematiky bakalářské práce byl v mém případě zcela jednoznačnou záležitostí. Problematika dětského čtenářství a čtenářství vůbec mě nejen zajímá, ale mám s ní i osobní zkušenost díky mnohaleté práci s dětmi a zvláště v posledním roce se věnuji správě a zatraktivnění školní knihovny a ve spolupráci s nakladatelstvím Albatros i rozšiřování čtenářského zájmu dětí prostřednictvím Klubu mladého čtenáře.

Čtenářství dětí a mládeže patří v posledních letech mezi diskutovaná témata. Začíná se na něj pohlížet jako na jeden z pilířů poznávání světa a utváření si vlastního názoru na něj. Čtenářství přestává být považováno za pouhou zábavu, za jednu z mnoha volnočasových aktivit dětí. Stále více se potvrzuje opodstatněnost názorů o důležitosti výchovy ke čtenářství, neboť je nesporné, že četba významně přispívá k utváření všestranné osobnosti dítěte. Děti knihu potřebují k rozvoji fantazie, kreativity a významně kniha přispívá k formování hodnotových žebříčků dětí. Působení četby na psychiku se pak následně pozitivně projevuje ve výchovném a vzdělávacím procesu. Dobře zvládnutý návyk četby je pak jedním ze základních nástrojů k vytváření a strukturování kvalitní osobnosti. Podpora čtenářství má i celospolečenský význam, na dětech bude záležet, jestli si získané čtenářské návyky přenesou do své dospělosti a zda se bude v příštích letech pozitivně vyvíjet vztah generace ke knihám.

V současnosti se bohužel setkáváme s malým zájmem dětí o četbu vůbec. Čtenářství dnes konkurují jiné komunikativní prostředky, jako jsou především televize a počítače. Sledování televizních pořadů je daleko jednodušší, než četba a navíc potlačuje představivost a fantazii dítěte. Právě z důvodu ustupujícího zájmu o čtenářství jsem se rozhodla se ve své bakalářské práci věnovat problematice čtenářství dětí a mládeže a všech institucí a projektů čtenářství podporujících.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. První se věnuje obecně současnému čtenářství v České republice a působení četby na čtenáře. Následující kapitola přináší náhled na význam čtenářství, a zda má kniha na dítě výchovné působení. Ve třetí kapitole jsou rozebírány faktory ovlivňující čtenářské dovednosti, vliv rodiny, školy a především působení televize a počítače na potenciálního mladého čtenáře. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na úlohu knihoven v procesu výchovy k čtenářství. Popisuje akce pro děti a

mládež pořádané knihovnamí městskými, ale i školními a nezastupitelnou roli lidského činitele – knihovníka. Pátá kapitola nastiňuje knižní nabídky nakladatelství, akce pořádané Klubem mladého čtenáře od nakladatelství Albatros, či nový trend zasahující do podpory čtenářství – audioknihy. Šestá kapitola popisuje celorepublikové akce na podporu čtenářství, jako je Celé Česko čte dětem, Kniha mého srdce a jiné. V sedmé kapitole jsem se snažila nastínit některé zájmové aktivity a činnosti, které mohou u dětí podnítit zájem o četbu a knihu vůbec. Na knize Ferdy Mravence dětem ukázat, jaká je propojenost knihy a vlastních prožitků. Svoji hypotézu jsem se snažila potvrdit v praktickém dotazníku, který byl zadán dětem ze třetích a pátých tříd ZŠ. Cílem šetření bylo zpracování současného stavu dětského čtenářství a možných aktivit na jeho podporu a zjistit, jaký je vztah dnešních dětí ke čtenářství, jaké postavení mezi jejich zájmy zaujímá četba, kolik času čtení věnují a jaké žánry jsou u nich oblíbené.

„Knihy nejsou skvělé pouze vyprávěním o skutečném životě, ale také díky zázrakům lidské mysli. Všim, co je neobyčejné a prodchnuté kouzlem. Můžeme mít zlatá jablka, chovat ptáka Ohniváka a navštěvovat zámky na skleněných horách, jejichž vrcholky se ztrácejí v oblacích. Můžeme potkat lesního skřítky nebo obry, hrůzostrašného draka, kterému šlehá oheň a dým z dvanácti hlav, ale také neobyčejné bytosti z vesmíru. Můžeme vidět věci, které se udály před miliony let nebo události, které se teprve za miliony let přihodí. Potkáváme v knihách lidi z pouští, džunglí, z hor a nížin, setkáváme se s malými dětmi, s učiteli i pošťáky, s truhláři i klauny, s dědečky se starodávnými fajfkami a bílými vousy. Žijí v knihách už stovky let a nemohou být vlastně zničeni. Neboť tyto příběhy se vždy znovu a znovu v nových vydáních objeví jako rostlinky, které v australských pouštích vyraší ze semínek rozpukaných výhni žáruplného slunce. Nic není tak neobvyklé a zvláštní, aby to nemohlo být v knihách. Celý ten široký, krásný, protivný, veselý, smutný a nádherný svět žije v knihách.“ (Chaloupka,1982, s.9)

2 Čtenářství a čtení v České republice

Čtenářství je soubor aktivit, které souvisí s přístupem každého jedince i celé společnosti k literatuře. Je znakem člověka, jeho osobnosti, zaměření, je jeho neoddelitelnou součástí na jeho životní cestě. Je jednou ze seberealizačních činností a je součástí socializačního procesu. Čtenářství je také osobním prostorem každého z nás který v sobě máme. Jde o přístup ke knihám, chuť trávit s nimi svůj čas, odhalovat jejich tajemství, uvažovat nad nimi a nechat je působit na nás.

„Čtenářství je jedním ze základních kamenů vzdělanosti populace, a proto je podstatné je nejen rozvíjet, ale i zachycovat jeho míru ve společnosti, jeho kvalitu a četnost.“(Václavíková Helšusová , 2006, s 92)

V dnešní době dominuje masová kultura a konzumní životní styl. Čtenářství je také jevem masovým. Pokud je literatura čtená, čtenářství je rozšířené, knihy jsou vydávány více. Pokud o ni není ve společnosti zájem, čtenářství upadá a s ním i produkce knih. „Jedním z často zmiňovaných údajů je, že lidé obecně méně čtou knihy než dříve. Je obtížně vymezitelné, co znamená „dříve“ a jak moc lidé četli „dříve“. Tato představa vzniká především v důsledku dojmu mnoha jiných dostupných způsobů trávení volného času a jiných médií než právě jen těch psaných.“(Václavíková Helšusová, 2006, s.77)

Čtení je pak konkrétní proces, který úzce souvisí se čtenářstvím. Čtení je proces vnímání a uvědomování si významu čteného textu, slov, které mají určitý tvar a formu. Kniha nám pomáhá porozumět sobě samým. Čteme ji pro osobní potěšení, pro odreagování, pro zapojení se do společnosti a v neposlední řadě i kvůli učení. Čtenářské návyky hrají důležitou roli v kvalitě funkční gramotnosti, zda jsme schopni nejen číst a psát, ale také rozumět přečtenému a umět je použít ve svém životě. Aby se člověk v dnešní době zapojil co nejaktivněji, je proto využití těchto možností pro něho naprosto nezbytné.

Lidé, kteří mají pozitivní přístup ke čtenářství, umí lépe pracovat s různými typy textů, mají více znalostí a informací, pomáhají tím i svému sebevědomí a kvalitnějšímu uplatnění ve skupině.

2.1 Četba a její vliv na osobnost

„Knihy jsou školou, a to školou všestrannou,
školou pro mládež i dospělé,
kde učí mnoho moudrých učitelů“

Karel Havlíček Borovský

Co nám může četba nabídnout? Uspokojení psychických či sociálních potřeb, únik od všednosti, ztotožnění s hrdinou – promítání vlastních přání, snů a tužeb do díla a nalézání jejich splnění v něm, hledání nosných hodnotových vzorců, vzorců sociálního chování, mezilidské komunikace apod.

Čtení má vliv na naši celkovou osobnost. Ovlivňuje vývoj našeho poznávání, pozornosti, vnímání, vývoj řeči, schopnost analýzy, syntézy a abstrakce. Četba má vliv na vývoj řeči a vývoj myšlenkových operací. Díky literatuře si rozšiřujeme slovní zásobu, fixujeme si gramatická pravidla a toto vše se projevuje i na našem mluveném projevu. Při procesu čtení se dají lépe pochopit mnohé souvislosti mezi pojmy a poté s nimi samostatně manipulovat. Naučí nás soustředit se na vyhledávání informací a následné zpracovávání. Náš vnitřní svět četba obohacuje fantazií, emocionálními zážitky, působí na nás esteticky a má vliv na náš morální vývoj. Při čtení je nutné zapojit svou vlastní představivost. Literatura, na rozdíl od televize či filmu, ponechává prostor fantazii a domýšlení souvislostí.

2.2 Výchovné působení knihy

„Člověk se může stát člověkem pouze výchovou.“ (J. A. Komenský)

Jednu z nedůležitějších rolí hraje kniha v procesu výchovy dítěte začleňujícího se do společnosti tím, že si hledá vazby ke svému okolí a orientuje se v situacích, do kterých se postupně dostává a učí se je řešit. Promítá si svoje představy zkušenosti a snaží se najít vzor, se kterým by se mohlo identifikovat a který by mu svým jednáním napověděl při řešení problémů, které jsou pro ně přes jeho jednoduchost složité.

„Již docela malé dítě je pro literární komunikaci zvláště vnímavé. Ovládlo jazyk svého okolí, je schopno věnovat se čistě intelektuálnímu zaměstnání. Kniha se mu proto stává jednou z možností jak poznávat svět kolem sebe i sebe sama, jak objevovat krásu mateřského jazyka, jak si rozšířit aktivní i pasivní slovní zásobu, rozvinout fantazii a estetické city.“(Opravilová, 1984, s.3)

Estetika a etika, kterou se snažíme dítěti prostřednictvím knížky vštípit, zůstává konstantním vkladem do celého jeho života. Pro dítě je setkání s knihou potřebou uspokojovat duchovní potřeby.

Výchova v literatuře znamená pro každé věkové období něco jiného. Čím je dítě mladší, tím je obraz světa jednodušší a srozumitelnější, a jde zde hlavně o dvě mravní kategorie – dobro, které se prezentuje jako základní lidský klad a povinnost a zlo - které je zakázáno a je většinou spravedlivě potrestáno. Při vhodném působení dospělých se právě touto cestou vytvářejí mravní postoje a mravní přesvědčení přispívající u dítěte k utváření mravního vědomí.

3 Čtenářství – rodina versus škola

„Učit se je možno slovy, ale vychovávat pouze příkladem.“ (J. de la Bruyere)

Čtenářské návyky a zralost rodičů do jisté míry určují vzdělanostní potenciál vlastních dětí. Rodina má v určování čtenářského návyku dvoj až trojnásobně vyšší význam než škola.

Škola tvoří samostatný prvek, který silně a pozitivně ovlivňuje rozvoj dětského čtenářství. Je prokazatelné, že pokud rodina nezvládne úlohu v oblasti motivace dítěte ke čtení, tak ji může škola, i když s menší intenzitou částečně nahradit. Vliv je pouze třetinový, proto je pouhým doplňkem.

Dnešní základní školy mají široký prostor pro práci se školní (doporučenou) četbou. Vždyť četba je proces získávání nových zkušeností! Děti by se měly při četbě a sdělování čtenářských postřehů i bavit. Čtenářský zážitek získává na síle teprve v okamžiku, kdy se o něm komunikuje s ostatními a dává tím dítě najevo, že jej čtení baví. Je chyba, pokud děti vnímají četbu jako povinnost, ne jako zábavný způsob trávení volného času.

„Právě v tomto případě by měla rodina hrát nezastupitelnou roli právě ve schopnosti dialogu s dětmi, pokud jde o jejich vlastní prožívání a vidění světa zprostředkované četbou. U dětí, které nemají kvalitní rodinné zázemí, plní škola funkci zprostředkovatele, tvořitele čtenářských návyků, jak povídáním, tak psaním o čtených knihách. (Věříšová, 2007)

Hlavním cílem škol by mělo být posilování práce s četbou a knihami, přítomností dostatečného množství poutavých knih, zajímavými aktivitami a nadšenými pedagogy (knižovníky).

„Je lépe zapálit alespoň malou svíčku, než proklínat tmou.“ (Konfucius)

3.1 Čtenářství a čtení dětí

Dětské čtenářství je oproti četbě dospělých intenzivněji zkoumaný fenomén. Jde především o zájem zjistit, jak jsou děti připraveny nebo jak je co nejlépe připravit do života v informační společnosti.

„Čtení pro dítě není přirozená a samozřejmá aktivita, jakou představuje například řeč. Dítě sice rádo poslouchá vyprávění, rádo sleduje obrázky (zejména barevné a hýbající se v televizi), ale čtení knih ke svému životu nepotřebuje. Proto u něho musíme nejprve vytvořit potřebu čtení, vzbudit zájem o knížky, propojit čtení s jeho životními potřebami.“(Mertin, Děti a my)

Nejsilnějším kritériem, zda se z dítěte stane čtenář, nečtenář, či vášnivý čtenář, je bezesporu rodina. Má až dvojnásobnou intenzitu působení na dítě, než škola. Vidí - li dítě rodičovský postoj ke knize a knihu jako trvalý a vítaný bod v naplňování volného času, jako zdroj zábavy a potěšení, jako pomůcku při vzdělání a práci, stane se také pro něho kniha příjemným průvodcem volným časem a životem. Potřeba čtení se také u dítěte zvyšuje tím, když vidí, že nám dělá radost, že poslouchá, když mu čteme nebo když se samo zabaví s knížkou v ruce. Někdy stačí i jen to, že se o jeho čtení zajímáme, že si sami některou jeho knížku přečteme a pozitivně ji zhodnotíme.

„Intenzitu čtení dítěte pozitivně stimuluje kvalitní čtenářské zázemí v rodině, celkové rodinné klima z hlediska komunikace a společného trávení volného času. Rozhodující jsou také socioekonomické charakteristiky rodiny, jako je vyšší vzdělání rodičů, jejich postavení a vyšší příjem.“(Václavíková Helšusová, 2006, s.84)

Čas, který rodiče věnují společnému čtení s dítětem v jeho raném věku, pozitivně ovlivňuje jeho další čtenářské návyky. Důležitým parametrem je také komunikace s dítětem, jak osobně, tak i o knize. K důležitým čtenářským charakteristikám rodiny patří také orientace v dětské literatuře, společné vybírání knih rodiče s dítětem a stimulace čtení dětí prostřednictvím knižních dárků.

Občas tkví problém v tom, že někteří rodiče pokládají čtení výlučně za zábavu, hru a aktivitu pro volný čas. Důležitost čtení začínají uznávat, až se ze čtení stává školní

dovednost, která je známkována. Jenže pro dítě je v této fázi čtení poměrně náročná činnost nepřinášející mu velké potěšení.

„Zvládnání čtenářských dovedností je pro mnohé děti velmi tvrdá a dlouhodobě náročná činnost. Proto se také doporučuje, abychom přinejmenším i dětem na prvním stupni základní školy doma předčítali. Neměli bychom mít strach, že dítě, kterému čteme sami, se nenaučí číst. Při učení čtení je totiž důležitá radost, pozitivní prožitek a důvěra ke zvládnutí činnosti. To jsou motory, které ženou učení dopředu.“(Mertin, Děti a my)

Někteří rodiče nabízejí dětem knihy tzv. umělecky hodnotné. Přejí si, aby dítě četlo knihy, které měli v dětství rádi oni. Není na tom nic špatného, jen by si měli citlivěji všimnout, že je jiná doba a jiné souvislosti. Mnohem důležitější je, co při čtení dítě prožívá, zda se nesejde zájem, vyladění a psychická připravenost dítěte, pak ani prověřený titul nemá šanci. V počátcích klíčícího čtenářství může také odradit příliš tlustá kniha (přestože se jedná o velmi žádaného Harryho Pottera), pro kterou dítě mladšího školního věku nemá dostatek trpělivosti. Vhodněji by mohly působit krátké a vtipné příběhy z knihy Mikulášových patálií.

„Nejdůležitější je položit důraz na zaujetí knížkou, okouzlení příběhem. A pro tyto účely je většinou úplně jedno, kdo knihu napsal, kdo ilustroval, do jakého literárního stylu patří, jakou má formu, kdo autora ovlivnil a co ještě napsal. Proč víc nedáme na to, že dítě čte knížku o přestávce, že se mu líbí, že ji chce číst znovu, že si o ní povídá s kamarády?“(Mertin, Děti a my)

Pokud děti hovoří se svými kamarády o tom, co čtou, jsou to většinou opravdoví čtenáři. Čtení je baví, věnují se mu a chtějí tuto svou zkušenost sdílet se svými kamarády.

„Četba je jedním z dalších možných faktorů, které dotvářejí či upevňují rozdíly mezi jednotlivými vrstevnickými skupinami, jež se diferencují již na základě pohlaví či sociálního a kulturního zázemí dítěte. Pokud má dítě možnost takto sdílet prožitek z četby se svými vrstevníky, je sociálně motivováno k další četbě.“ (Václavíková Helšusová, 2006, s.87)

3.2 Čtenářství, TV a PC

Jsme součástí informační společnosti, jejíž fungování je bez informačních systémů nemožné. Děti se ve svém budoucím životě neobejdou bez dovednosti obsluhovat výpočetní i digitální techniku, jako jsou peněžní bankomaty, mobilní telefony, domácí spotřebiče, video, televizory, digitální kamery a fotoaparáty. Informační systémy jsou všude kolem nás, řada profesí bez nich nemůže existovat. Máme – li tedy děti připravovat na život, musí se děti naučit s technikou zacházet. Je třeba je aktivně vést k učení se novými způsoby a metodami, podporovat schopnost učit se a komunikovat vytvářením vhodných dovedností. Je třeba děti připravovat na nutnost využívání technologií v jejich každodenním životě tím, že budou využívat počítačů, programovatelných hraček i elektrotechniky a budou zběhlé ve využívání vybavení, které podporuje jejich učení a komunikaci.

Děti bychom měli na přítomnost informačních technologií v jejich životě postupně připravovat a zvykat na to, že život má i své negativní stránky, a učit děti od nejútlejšího věku správně reagovat a předcházet negativním vlivům prostředí. Právě nepřipravenost a nenasycenost z využívání informačních technologií může způsobit závislost v pozdějším věku.

3.2.1 Nové technologie

Dokud nebyla televize, byl film a rozhlas. Ještě dříve noviny a časopisy a knihy. Televize oproti knize vítězí barevným obsahem, stereo zvukem, je přitažlivější, nabízí více podnětů pro naše smysly a nevyžaduje takovou námahu jako čtení nebo soustředěné naslouchání. Televizi sleduje každé dítě. Knihu pak bere do ruky většinou to, které je schopno, ať již za pomoci rodičů, regulovat čas trávený u televize. Televize má na čtenářství dětí přímý i nepřímý / skrze rodiče/ negativní vliv. Riziko, že dítě ve volném čase nevezme nikdy knihu do ruky ještě více stoupá s přítomností televizoru v pokoji dítěte. To pak sleduje televizi bez omezení. Prvním a téměř hlavním předpokladem regulační ochrany dětí před neomezenou dominancí televize je schopnost odolávat jejímu vlivu i u samotných rodičů.

Nejvíce diváků nepřitáhne k obrazovce to, co je nejhodnotnější (vzdělání, kultura a umění). U lidí to vyhrávají líbivé seriály, sport, akční filmy, horory a v neposlední řadě i oblíbené reality show. Naše zákonodárství se sice snaží děti a mládež chránit, a od šesté hodiny ráno do desáté večerní by se v televizi nemělo objevit nic, co by mohlo ohrozit mravní nebo duševní vývoj.

V roce 1994 se přední čeští spisovatelé a umělci obrátili na poslance Parlamentu s touto peticí:

„České dítě této doby vidí víc stříkající krve než voják v první linii. Zná víc rafinovaných způsobů mučení než zkušený gangster. Lidé, kteří mu zemřeli před očima, by naplnili obrovský masový hrob.

Masmédia mu běžně nabízejí pohled na rozdrčené kosti a vyhrzlé vnitřnosti. Ukazují mu bolest bez soucitu a smrt bez lítosti. Sadistické ničení živého těla je mu často předváděno jako užitečná dovednost.

Dopouštíme, aby naše děti citově i rozumově zrály v kultuře, v níž je utrpení zlehčováno a násilí oslavováno. Tento vliv nezůstane bez následků. To dokládá řada statistik a závažných vědeckých prací, ale stačí použít zdravého rozumu. Všechny kulturní vzory – i ty nejhorší z nich – svádějí k napodobování a děti jsou vůči nim nejbezbrannější. Kriminalita naší mládeže stále roste. Máme důvodné podezření, že propagace surovosti, která zaplavila média a trhy, se na tom velkou měrou podílí. Jsme spoluvůrci této země a víme, že i my neseme odpovědnost za její přítomnost a budoucnost. Kdybychom nevěřili v možnost umění ovlivnit cítění lidí, naše práce by ztratila smysl. Proto zvedáme svůj hlas proti nebezpečí, jehož sílu už dnes rozpoznáváme.

Žádáme Parlament České republiky o legislativní úpravu této problematiky. Necht' je

1. Zakázáno prodávat a půjčovat dětem a mládeži jakékoli nosiče informací, které ohrožují jejich zdravý vývoj,
2. Účinným způsobem regulováno veřejné předvádění brutality, zejména v televizi a v kinech.“ /Říčan, 1995, s.22/

Poslanci v této věci mnoho neudělali, ale Česká televize je při výběru svých pořadů přísnější.

3.2.2 Nástup počítačů

Nástup počítačů koncem sedmdesátých let přinesl zvrát do života škol, učitelů a dětí. Na základních školách se organizovaly různé zájmové kroužky výpočetní techniky, začalo se diskutovat o pojmu počítačové gramotnosti. Počítače vytvářejí spolehlivé a přitažlivé prostředí pro učení, které dětem nevyhrožuje ani neublíží, naopak je láká a přitahuje. Děti mohou při práci s počítačem o problému přemýšlet, nemusejí mít strach, že se před ostatními zesměšní. Počítače nejsou netrpělivé a nevysmívají se vynakládanému úsilí, jako někteří spolužáci. Mohou pomoci i dětem, které dlouho neudrží pozornost, nemají dobrou paměť a poskytují jim pozitivní zpětnou vazbu. Počítače mohou přispět i v učení dětí se specifickými poruchami učení, především dyslektiků a dyskalkuliků. Pomocí zvláštních programů se mohou svým tempem naučit určité operace z matematiky nebo si osvojit dovednost číst. Počítače také velmi rychle zpřístupňují bohaté zdroje informací a nabízejí prostředí pro rozvoj myšlení. Gramotnost, která je s používáním počítačů spojená, většinou pozitivně figuruje ve čtenářských zájmech.

„Práce s počítači a čtení knih se vzájemně pozitivně ovlivňují, nikoli naopak. Podle některých výzkumů přílišná závislost na výpočetní technice mladému člověku škodí, odvádí jej od potřeby navštěvovat knihovnu, číst knihy či texty v klasické tištěné formě. Na druhé straně existují výzkumy, které dokazují, že používání počítačů ve střízlivé míře a pod kontrolou rodičů zvyšuje potřebu kontaktu s knihou i tradiční vzdělanosti. (Gabal, 2003)

3.2.3 Počítač a rodiče

Počítače nejsou výhradní doménou školy. Téměř většina dětí má počítač i doma. A bohužel k němu má i neomezený přístup. Počítač dlí v jejich dětském pokoji a dítě je zabavené a rodiče neobtěžuje.

Dají – li rodiče dětem na počítač dostatek didaktických her, drobností na logické myšlení nebo i programů na výuku, zbaví se problému, zda dítě počítač nezneužívá. Naopak ho může využít pro svoji přípravu do školy. Na trhu je mnoho kvalitních výukových programů na opakování, procvičování a zkoušení, často zábavnou formou.

Také školy při svých vyučovacích hodinách využívají z nepřeberného množství výukových programů pro školy a nabízejí rodičům možnost odkoupení pro domácí potřebu. Dítě tak může doma trénovat a připravovat se na zkoušení stejnou formou, jakou se provádí ve škole.

Rodiče, kteří pracují na počítači společně s dítětem, nebo mu pomohou učit se hledat, třídit, hodnotit a zpracovávat informace, získávají nejen kontrolu nad zájmy svého dítěte, ale i předejdou značným nedorozuměním při nekonkrétním surfování po internetu, objevování materiálů ohrožujících zdravý vývoj jejich dětí. Získají také značný neformální respekt svého dítěte, které si bude rodiče vážit za znalosti jejich počítačového světa.

Rodič, který nezavádí v rodině systém „počítač za odměnu, zákaz počítače za trest“ a učí své děti včas odejít od počítače a v nejlepším přestat, dává svým dětem jedinečný lék proti závislosti.

3.2.4 Školní družina a informační technologie

V dnešní přetechnizované době snad není oddělení ŠD, které nemá vlastní počítač. Je výborné, že i družina podporuje a vzdělává děti v oblasti informatiky, ale stále je její nejdůležitější činnost odpočinková a nejlépe formou aktivního odpočinku a častého střídání činností a hlavně různorodé nabídky činností. V žádném případě by děti v družině neměly trávit celé odpoledne jen u počítače. Počítač by měl být využíván stejně jako jiné druhy činností (pobyť venku, četba, soutěže, cvičení, různé druhy pracovních a výtvarných činností, návštěvy kin a divadel...). Děti mohou samozřejmě využívat počítač k didaktickým hrám. K procvičování učiva formou výukových programů, ale také tvořit na počítači obrázky, vytvářet vlastní časopis, vymýšlet své vlastní příběhy...

Důležité je domluvit si s dětmi pravidla při zacházení s počítačem, spravedlivě hlídat dohodnutý čas trávený jednotlivě u počítače a dodržování domluvených pravidel. Případným stále se opakujícím zákazům se ubráníme už tím, že na počítači máme pouze nezávadné hry, didaktické hry nebo výukové programy.

3.2.5 Závislost

Závislost je možné definovat jako fyzickou či psychickou neschopnost snést nedostatek médií, jehož přijímání pocítujeme jako nevyhnutelné.

Ohroženy jsou převážně věkové skupiny malých dětí, dětí předškolního a mladšího školního věku a psychicky nestabilních jedinců. Závislost je často psychická, může se projevovat nutkáním okamžitě se věnovat sledování televize a necítěním nudy při jejím sledování. Vyvíjí se z toho neschopnost navazování, upevňování a udržování sociálních kontaktů ani s nejbližší rodinou a sociálním okolím. Stupeň náklonnosti k užívání médií závisí na důležitosti, jaké je mu připisovaná.

4 Knihovny

Tradičními a historicky nejstaršími institucemi podporující rozvoj čtenářství, ale i zájmového vzdělávání jsou knihovny. Již v roce 1775 byla v Olomouci založena veřejná Univerzitní knihovna. Během let se jejich systém rozrůstal tak závratným tempem, že byly lidové (místní, okresní, krajské) knihovny zřizovány v každé obci. Česká republika má jednu z nejhustších knihovnických sítí. V současnosti platí zákon č.257/2001, o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb. Došlo k elektronizaci katalogů (on – line katalogy), přišly na řadu elektronické výpůjční systémy. Elektronické on – line katalogy, přístupné na internetu, výrazně usnadnily uživatelům přístup ke knihovním fondům a zvýšily komfort při půjčování. Budoucnost knihoven spočívá ve službách založených na propojování světa tištěné a digitální komunikace.

„Hlavním rysem moderní knihovny by měla být především multifunkčnost a multimediálnost. Knihovny tradičně fungují jako přirozená informační, kulturní a společenská centra, a kromě klasické výpůjčky knih tedy často nabízejí i program kulturních akcí (večery poezie, besedy se spisovateli, vědci a významnými osobnostmi, soutěže a výstavy), přičemž nabídka služeb se dále rozšiřuje.“(Šerák, 2009, s.101)

Samozřejmou součástí nově budovaných knihoven je vybavení moderními audiovizuálními pomůckami, připojení na internet, nabídka CD i DVD nosičů dostatek prostoru i místností, které mohou sloužit pro pořádání různých akcí a besed, aniž by byl narušen provoz knihovny.

Knihovny se snaží o co největší propojenost se širokou veřejností, ale největší důraz kladou na podchycení nejmladších čtenářů – dětí předškolního a zvláště školního věku.

4.1 Akce městské knihovny

Poprvé v knihovně – program je určen pro předškolní děti, kde se hravou formou seznamují s knížkami, které jsou jim určeny a jejich umístění v dané knihovně.

Hrajeme si s knížkou – interaktivní program se zapojením nejmenších čtenářů poukazuje na to, že knížka se nejen čte, ale také vybízí ke hraní. Při tomto programu jsou využívány prvky dramatické výchovy a hudební výchovy, použity jednoduché rytmické nástroje, maňásky a výtvarné techniky pro nejmenší, jako je malování nebo skládanky.

Lekce knihovnické přípravy – seznamování dětí s fondem knih, s podmínkami užívání služeb knihovny a také s elektronickým katalogem nebo lístkovým katalogem knih.

Literární besedy – pro školní děti je připravena široká nabídka besed na literární témata. Literární náměty navazují na osnovy učiva ZŠ nebo je doplňují. Aktivně a tvůrčím způsobem, různými soutěžemi a kvizy jsou děti do těchto besed zapojovány.

Učíme se v knihovně – toto je nabídka spíše pro pedagogy, kterým dává možnost utvořit si vyučovací pásmo přímo v prostředí knihovny a využít tak bohatou nabídku titulů jako pomůcek pro vyučování.

Společná čtení – knihovna nabízí školním třídám v dopoledních hodinách a družinám v odpoledním čase využít společné hlasité předčítání a povídání si o knížkách.

Divadélka – knihovna zve profesionální soubory, které hrají představení ze svého repertoáru a vstup na představení je volný.

4.1.1 Jak prvňáčci rostou s knihou

Tento program je připravený speciálně pro žáky prvních tříd, trvá celý rok, a pokud bude zájem ze strany dětí, může pokračovat i ve vyšších ročnících. Pilotní projekt byl spuštěn v roce 2008/2009. Cílem tohoto projektu je pomoci najít prvňáčkům cestu ke čtení, knihám a v neposlední řadě i do knihovny.

Při úvodní besedě na začátku školního roku dostanou děti svůj čtenářský pas, do kterého si zaznamenávají svoji čtenářskou i centimetrovou výšku a v průběhu školního roku ho

budou moci využít k psaní svých dojmů z knih a čtenářských pokroků. Na konci roku budou děti pasovány na čtenáře a kromě zajímavého programu proběhne i srovnávací měření, při kterém zjistí, jak prvňáčci za školní rok vyrostli.

Pilotního projektu se zúčastnily děti ze ZŠ Klimentská, které 10. 6. 2009 zažily slavnostní pasování na čtenáře knihovny a členy vzácného rytířského čtenářského řádu. Všichni malí rytíři a rytířky slíbili svou věrnost a oddanost řádu a byli pasováni opravdovým mečem rukou samotné dámy královny knížkového království. Tři vylosované děti obdržely knížky z edice nakladatelství Albatros, partnera tohoto projektu.

4.1.2 Město čte knihu

K zatraktivnění významu čtenářství se rozhodli i knihovníci z města Šumperk, kteří představili svůj projekt „Město čte knihu“. Zvláštností tohoto projektu je, že se zaměřuje na jedinou knihu, které musí být doslova „plné město“. Velmi důležitá byla i propagace v médiích či prostřednictvím letáků. Knihovna navíc měla výborný nápad knihu vydat a ve dnech festivalu ji opatřit speciálním grafickým listem. V roce 2006 se jednalo o knihu „Fimfárum“ Jana Wericha. Je velmi známá z filmové adaptace, ale málokdo knihu četl. Následovaly knihy „Život není jenom legrace“ Jiřího Suchého a kniha „Setkání“ Bohumila Hrabala. Tato akce byla vyhodnocena jako velmi přínosná a město Šumperk ocenilo knihovnu za přínos v oblasti kultury.

4.1.3 Noc s Andersenem

„Kolik je na světě pohádek? Tolik, že nevejdou se na řádek.

A přece jako sametová sluncem zářící kuřátka, každý den vylíhne se nová pohádka. Máme – li dosud tajná přání, žijí i víly z mořských pěn.

Proto k nám jako na pozvání přichází i pan Andersen.“

/Brukner, J., 2010 pro Noc s Andersenem/

Noc s Andersenem je jednou z akcí, kterou české knihovny svádí v konkurenci populárnějších médií boj o zájem dětí a dětské čtenářství. První Noc s Andersenem proběhla v roce 2000 v uherskohradištské knihovně a na dvacet malých čtenářů čekalo noční dobrodružství v podobě osobního vzoru v podobě čtení pohádek, soutěží, her a překvapení. V pozdních nočních hodinách zavítal i skřítek Uspávač a Knihvůjčka regálová, kteří děti odvedli do říše snů.

V průběhu kouzelné pohádkové noci odešly díky internetovému spojení pozdravné zdravice samotnému Andersenovi i všem příznivcům dobré dětské četby. Velká a již opravdu mezinárodní Noc s Andersenem proběhla v roce 2003 v knihovnách, školách, ústavech sociální péče i domovech dětí. Kouzlo společného nocování prožily i děti na Slovensku a v Polsku a informace o probíhající noci šly elektronickou poštou do USA, na Aljašku, do Švédska, i Švýcarska.

Tím nejdůležitějším, na co v pořádajících místech nezapomněli, jsou pohádky. Řečeno slovy Zdeňka Svěráka: „Všechny děti potřebují pohádky. Pohádky jsou vláhou pro dětskou duši.“

4.2 Školní knihovny

Dětem nejbližší stojí školní knihovny, které by měly být přítomny na každé škole. Přestože se ve školství stále bojuje s nedostatkem financí, není zřízení jedné multifunkční učebny, která by dopoledne sloužila i jako studovna či učebna pro rozdělené skupiny anglického jazyka, nedostupné. Pomoc při realizaci je možné najít na stránkách Národní pedagogické knihovny – www.npkk.cz v sekci Centrum pro školní knihovny. Zde je možné zjistit, že pro zřízení školní knihovny na malé základní škole bude postačovat místnost 20 – 30 m². Z materiálního vybavení jeden PC pro pracovníka knihovny (což je většinou učitel nebo vychovatel), 1 -2 kusy PC pro žáky, připojení na internet a tiskárnu. Knihovna může být vybavena i audiovizuální technikou, jako je CD magnetofon, TV s DVD přehrávačem, popřípadě i interaktivní tabule – najdou-li se prostředky.

Ve fondu školní knihovny bude nejspíše zastoupena beletrie v početnějších kusech (mimočítanková četba), beletrie pro individuální výpůjčky, encyklopedie a naučné

slovníky, slovníky jazykové, naučné obrazové publikace, výukové programy a výběr dětských časopisů.

Prvním krokem by měla být informační exkurze do školní knihovny již při seznamování se s řádem a během školy a upevňováním čtenářských dovedností. Představit knihovnu jako kulturní instituci (chování v knihovně, hygiena čtení, technika půjčování, možnosti, jaké dítě četbou získá). Prohlídka nabízených knih vybraných adekvátně věku a čtenářským dovednostem. Aby návštěva v knihovně nebyla pro děti nezáživná, bylo by vhodné zařadit hru či test na rozpoznávání pohádkových postav či druhů zvířat a připomenout, že zde mohou získat více informací. Na závěr návštěvy by si děti měly odnést přihlášku (vyžaduje – li ji škola) nebo alespoň omalovánku s knižní či pohádkovou tematikou.

Informace o školní knihovně by měly být umístěny viditelně ve vestibulu školy, či na jiném, jak pro žáky, tak i pro rodiče dostupném místě. Všichni mohou být tak informováni o knižních novinkách, besedách, ale hlavně i o soutěžích a akcích, kterých by se školní knihovny mohly zúčastňovat .

4.2.1 Role knihovníka

Zda se z dítěte stane čtenář, na tom pracuje v ideálním případě rodina ve spolupráci se školou. Ale bude – li dítě navštěvovat školní či jinou knihovnu, závisí především na tom, jaké bude vlastní lidské setkání dítěte a knihovníka. „Jedná – li knihovník s dítětem jako rovný s rovným, naváže – li vztah založený na vzájemné důvěře a klade – li dostatek vhodných dotazů, bude se snažit vycházet dítěti vstříc, bude mít úspěch.“(Opravilová, 1984, s.50)

Knihovna je místem, kde by měli být dospělí přítomni diskrétně, byli k dispozici, budou – li potřeba, ale přitom nestáli za dítětem a nevyvolávali v něm pocit kontroly.

„V práci s knihou jde především o to, pomoci dítěti důvěrněji se seznámit s knihou, učinit ji přirozenou a nezbytnou součástí jeho každodenního života.“(Opravilová, 1984, s.50)

5 Není co číst?

Na semináři „Četba a její vliv na rozvoj osobnosti“ konaném ve dnech 14. – 15. 4. 2008 ve Zlíně byla věnována pozornost i kvalitě knih na našem trhu.

„Knihy mají být přiměřené věku dítěte s jeho citlivostí, neměly by v nich vzbuzovat strach a neklid. Třeba kniha Hany Doskočilové a legendárního ilustrátora Zdeňka Milera „Jak krtek uzdravil myšku“. Tato kniha obsahuje poslání. Krtek chce uzdravit myšku a cestuje po celém světě, aby pro ni našel léčivou květinu „matricaria chamomilla“, jak mu poradila moudrá sova. Na cestách prožívá velká dobrodružství, aby na konci zjistil, že se jedná vlastně o heřmánek a roste u něj na louce. To, co má pro krta největší hodnotu, nenajde nikde v cizině, ale u sebe doma“.(Katrušáková, 2009, s.72)

„Mnoho současných knih jsou odbyté brožované výtisky a technicky nekvalitními ilustracemi, či ilustracemi s pochybnou uměleckou hodnotou, sladují finanční zisk a nakladatelům je například jedno, že v knize pro desetileté čtenáře jsou tak malá písmenka, že je stěží přečte i dospělý.“(Hník, 2007, s.71)

5.1. Nakladatelství Albatros

Přitom někteří nakladatelé (zvláště nakladatelství Albatros) se opravdu snaží zaplňovat knižní trh kvalitními tituly, jak z knih klasicky dětmi ověřených a oblíbených.

Během 60 - ti let působení Albatrosu na našem trhu došlo k mnohým proměnám literárních textů, mnohé provázejí čtenáře již několik generací a určovaly úroveň české knihy pro děti a mládež.

Prestižního postavení získala literatura pro děti a mládež za války a okupace. Vydávaly se skvostně vypravené knihy, autoři hledali téma a způsob, jak oslovovat malé dětské čtenáře. Už ve 30. letech v Lidových novinách vycházel Ferda Mravenec, jako kreslený seriál. Mezi kmenové autory nakladatelství dodnes patří bratři Čapkové, Josef Lada nebo Ondřej Sekora. Na druhou stranu sílil hlas kolektivismu. „Dětská literatura může být mohutnou zbraní, mohutným nástrojem, který ním pomůže vychovávat děti v budovatele komunistické společnosti.“(St.Neumann, Štěpnice 1951). Soustavně se

překládala díla ze Sovětského svazu, které se svými pionýrskými nebo školními povídkami obtížně získávaly malé i mladé čtenáře. Pozvolna se začala měnit skladba titulů původní i zahraniční literatury. Mizely texty typu „O traktoru, který se splašil“ nebo „Timur a jeho parta“. Ruský folklór byl rozšířen překladem oblíbené adaptace pohádek „ Krása nesmírná“ Iriny Karnauchovové.

Poválečná literatura se zaměřila na převyprávění řecké a římské mytologie a dodnes se současné děti obracejí k pohádkově laděným „Starým řeckým bájím a pověstem“ Eduarda Petišky z roku 1958, teprve v roce 2009 vydává Albatros „Řecké báje“ v novém vydání Aleny Ježkové.

Nemalý podíl má nakladatelství na překladové úrovni světové klasické literatury, kterou si mládež osvojila jako svou četbu. Již v roce 1951 vycházejí Swiftovy „Gulliverovy cesty“, přeložené a komentované Aloysem Skoumalem a ilustrované Cyrilem Boudou. Nových překladů a několika ilustrovaných vydání se dočkaly příběhy oživlých hraček v „Medvídkovi Pú“ Alana A. Milnera a zejména „Pohádky a povídky“ H. CH. Andersena s ilustracemi Cyrila Boudy. Nelze nepřipomenout Astrid Lindgrenovou, které byla jako první do češtiny přeložena próza „Děti z Bullerbynu už v roce 1962. V překladech se objevovaly i „Mikulášovy patálie“ Reného Goscinnyho a J. J. Sempého. Na přelomu tisíciletí získal na popularitě „Harry Potter“ Joanne K. Rowlingové, přeložené Pavlem a Vladimírem Medkovými. Sedm románů se proměňovalo s vývojem ústřední postavy, první čtyři díly mají dějovou strukturu pohádkových románů a poté se obrací spíše na fantasy literaturu pro dospívající.

60. léta přinesla oživení české autorské pohádky, která už nepůsobila na své čtenáře jen slovem a obrazem, ale zmocňovala se jí i jiná média, šířila se éterem rozhlasovými nahrávkami a televizními a filmovými adaptacemi. Ve „Fimfáru“ /1960/ Jan Werich okořenil poselství klasických pohádek humorem a aktuálním etickým obsahem. Televizní pohádkové večerníčky ovlivňovaly tvorbu dalších autorů. Jejich průkopníkem byl Václav Čtvrtek /„Rumcajs“, „Pohádky z pařezové chaloupky Křemílka a Vochomůrky“/.

Současný Albatros vydává od roku 1999 speciální edici večerníčkovských pohádek s názvem „Ahoj děti – Dobrou noc“. Iva Procházková pojala pohádku „Myši patří do

ráže“ jako hravé podobenství smrti a znovuzrození. Kniha získala Magnesii literu v kategorii kniha pro děti a mládež.

Dobrodružnou literaturu výrazně ovlivnily samotné edice KOD (knihy odvahy a dobrodružství). Edice zpřístupňovala celou škálu dobrodružných a detektivních klasických románů (Jules Verne, Alexander Dumas, Karel May, A. C. Doyle). Romantický hrdina v exotickém prostředí vždy svou vůlí překonával překážky, zabraňoval nespravedlnosti a ochraňoval utlačované.

Próza s dívčí hrdinkou a pro dívky se až do 80. let četla díky Heleně Šmahelové, Valje Stýblové, Ivě Hercíkové a Elišce Horelové. Současná próza pro dívky se zaměřuje na svobodnou realitu, v níž lze ale zažít i zkušenosti s drogou či gamblerskou závislostí, jako například v trilogii Ivony Březinové „Holky na vodítku“. Novela s názvem „Česká služka aneb byla jsem au-pair“ Petry Braunové je zase barvitým příběhem o zkušenostech dívek v práci při hlídání dětí v Belgii a Francii.

Od roku 1971 se Albatros zaměřil na začínající čtenáře v řadě „První čtení“ a od roku 2008 i „Druhé čtení“. V nich je život dítěte propojen se společenskými proměnami od první cesty vlakem (Bohumil Říha – „Honzíkova cesta“) až po rodinná dramata v knihách Martiny Drijverové, Hany Doskočilové a Ivony Březinové.

K literatuře faktu a uměleckonaučné literatury, ke které se uchylují převážně chlapci, patří „Knížky pro chytré děti“, „Krytal“, „Objektiv“ či edice OKO.

V 90. letech Albatros přistoupil ke dvěma rozsáhlým projektům. Kterými byl „Svět zvířat“ (1997 – 2001) a bohatě ilustrovaná encyklopedie od předních historiků „Dějiny v obrazech“ (1994 – 1996).

5.2 Klub mladého čtenáře

Klub mladých čtenářů (KMČ), dříve Mladý čtenář, začal v rámci nakladatelství působit v roce 1964. Prostřednictvím KMČ si členové mohli objednávat knihy za zvýhodněnou cenu a také unikátní tituly či bezplatné členské prémie. Které nebyly určeny pro obchodní síť. Svou činnost KMČ zahájil 1. 1. 1964. Zprvu nabízel tituly označené jako základní řada a k tomu i tituly výběrové. Systém KMČ byl postaven zejména na dobrovolné práci učitelek a učitelů na školách a byl rozšířen doslova po celé republice. Bylo pořádáno nespočetně literárních soutěží, anket, besedy se spisovateli i ilustrátory. Řadou těchto aktivit KMČ nezastupitelně motivoval děti ke vztahu k literatuře a četbě. Až do roku 1989 byly knihy KMČ nabízeny vždy jednou ročně v lednu pro nejbližší školní rok. V současnosti jsou katalogy klubu rozesílány pětkrát ročně, zvlášť pro 1. stupeň a zvlášť pro druhý stupeň ZŠ. Speciální katalogy s názvem „Pohádková školka“ jsou dvakrát ročně zasílány předškolním zařízením. Nejúspěšnějším rokem v historii KMČ byl školní rok 1984/85, kdy si čtenáři vybírali z nabídky patnácti titulů a celkem si objednali přes 1 265 000 výtisků. Za 45 let své existence nabídl KMČ do škol a knihoven celkem 2 903 titulů a prodal přes 31 152 knih. Mezi nejprodávanější knihy patří „Osada havranů“, napsaná Eduardem Štorchem, knížka „Ferda Mravenec“ od Ondřeje Sekory, „Mikeš“ od Josefa Lady a „Robinson Crusoe“ od Daniela Defoa v překladu J. V. Plevy.

5.3 Děti a audioknihy

Zvukové knihy se mohou stát mostem mezi posloucháním – audioknihy a také mezi čtením - knihy. Požitek z knihy a audioknihy může být stejný, záleží však na každém z nás. Poslech znamená vnímání zvuku prostřednictvím našeho sluchu. A díky poslechu se ostří poslechové dovednosti. Je prokázáno, že co člověk slyší, lépe se zapamatuje. Pro dyslektiky jsou audioknihy ve spojení s klasickými knihami nejlepším řešením vnímání literatury. Jelikož mají problémy se čtením, audioknihy jim nabízejí řešení, jak vnímat literaturu bez vybočování z kolektivu.

„Obliba audioknih u dětí může být způsobena navracením se tak k předčítání od rodičů. Každý, kdo to zažil, když byl malý, snaží se k tomu vracet jako větší prostřednictvím audioknih. Pomocí zprostředkovaného hlasu a media. Posloucháme knihy, které jsme milovali, sami četli nebo jejich čtení (předčítání) toužili. Audioknihy pro děti u nás mají delší historii, než ostatní audioknihy, protože do ní počítáme produkci na gramofonových deskách a poté na audiokazetách.“ (Malina, Český rozhlas,2006)

Asi nejdůležitější faktor při výběru audioknihy je samozřejmě titul, ale také hlas předčítatele, který by měl vzbuzovat jistý pocit klidu a bezpečí. Neměl by být moc rychlý a nudný, aby děti neodradil od poslechu. Audioknihy pro děti by měly také zaujmout poutavým obalem, většinou s obrázkem.

Dnes zatím neexistuje žádné speciální vydavatelství, které by se soustředilo pouze na dětskou produkci. Každé z našich vydavatelství vydává i nějaké audioknihy pro děti, jsou však jen součástí klasické nabídky. Nabídky se pohybují od Děti z Bullerbynu předčítaných Libuší Šafránkovou, přes Mikulášovy patálie v podání Miroslava Vladyky, až po oblíbeného Harryho Pottera namluveného Jiřím Lábusem a vydaného nakladatelstvím Albatros na dvanácti CD nosičích.

Audioknihy dnes začínají být i součástí různých dětských časopisů, jako přílohy. Většinou jsou to pohádky a krátké dětské příběhy.

Důvodem, proč děti audioknihy poslouchají, je i možnost učení se dalšímu jazyku přes nová slovíčka.

6 Projekty na podporu dětského čtenářství

Projekty na podporu dětského čtenářství jsou velmi důležitou součástí propagace čtenářství a svým způsobem knih a knihoven.

6.1 Celé Česko čte dětem

„Projekt Celé Česko čte dětem vznikl, aby si společnost uvědomila, jak ohromný význam má klasické předčítání dítěti pro jeho emocionální vývoj a také pro formování návyku číst si v dospělosti“. (Katrůšáková, 2009, Celé Česko čte dětem)

„Čtenářem se totiž nikdo nerodí, čtenáři musíme ukázat cestu.“

Do projektu jsou zapojeny i známé osobnosti z kulturní i sportovní oblasti, jako Zdeněk Svěrák, Václav Havel, Michal Horáček, Barbora Špotáková a Michal Viewegh.

„Tato kampaň to nebude mít lehké – a proto je tolik potřebná. Sám, coby téměř permanentně unavený otec vím, jak těžké bývá najít večer sílu na klasické předčítání osmistránkové pohádky...“. (Viewegh, 2009, Celé Česko čte dětem)

Tento „permanentně“ unavený otec nezůstal u pouhého konstatování, ale nabídl ostatním rodičům knihu s názvem „Krátké pohádky pro unavené rodiče“. Tyto příběhy nezaberou rodičům tolik času na předčítání, jsou veselé a vtipné a Michal Viewegh myslel i na humor pro dospělé, proto je kniha prodechnuta barevnými vsuvkami, které rodiče nahlas nemusí číst, obsah, ani pointa příběhu se nemění, jenom se pro rodiče předčítání stává zábavnějším.

„Jak jeli na výlet /aby si tatínek psychicky odpočinul/

....“Uvidíš, že ti výlet prospěje,“ řekla tatínkovi maminka. Jeli na hrad Karlštejn. Cesta byla docela dlouhá a Bára i Sára v autě zlobily: drolily sušenky na zem, kopaly nohama do předních sedadel a umatlaly postranní okénka auta bílou čokoládou. „Úplně cítím, jak začínám psychicky relaxovat,“ poznamenal tatínek kousavě a maminka poprosila, aby aspoň on nebyl protivnej.

Projekt Celé Česko čte dětem je od letošního roku podpořen i umělecky vyhotoveným kalendářem na rok 2010. Dvanáct známých tváří ze světa kultury, sportu i vědy se ve snaze podporovat čtení převtělilo zábavnou formou do pohádkových postav i spolu se svými dětmi. Mezi mnohými lze jmenovat Ivanu Chýlkovou jako Sněhovou královnu s jejím synem jako Kajem v pohádce H.Ch.Andersena, nebo Martina Dejgara, který se převtělil do Kocoura v botách z pohádky Ch.Perraulta.

6.2 Kniha mého srdce

Česká televize ve spolupráci s Českým rozhlasem, Svazem českých knihkupců a nakladatelů a s knihovnami ČR připravila pořad „Kniha mého srdce“, jehož cílem je nalézt nejoblíbenější knihu obyvatel ČR. Jednalo se o formát pořadu, který uvedla v roce 2003 britská BBC pod názvem „The big read“. Od dubna do října 2009 se uskutečnil rozsáhlý cyklus televizních a rozhlasových pořadů, které provázelo hlasování veřejnosti o nejoblíbenější knihu. V televizních i rozhlasových pořadech vystoupila řada známých herců, autorů, politiků, zpěváků i dalších osobností, které vyjádřili svůj vztah k četbě i milovaným knihám.

Cílem celé akce nebylo pouze hledání nejoblíbenější knihy, ale především popularizace četby, literatury, vydávání knih a také činnosti knihoven.

6.3 Čteme s Osmijankom

Nejen u nás, ale i na Slovensku se pořádají aktivity na podporu čtenářství. Jednou z nich je akce „Čteme a Osmijankom“, která potvrdila rčení, že „kdo rád čte, není nikdy sám“. Tato čtenářská hra pomáhá dětem poznávat zlatý fond dětské literatury, který vydávají nakladatelství na Slovensku. Děti ve věku 8 – 12 let se pustily do putování za knihami, ve kterých hledaly správné odpovědi na osm Osmijankových soutěžních otázek.

Postavu Osmijanka si vymyslela spisovatelka Krista Bendová. Když začala psát Osmijankovské pohádky v roce 1965.

Při této akci se v knihovnách nejen četlo, ale i hrálo divadlo. Zpívalo, šilo, kreslilo i fotografovalo. Některé třídy vytvářely velké billboardy s Osmijankom a tvořily hymnu pro Osmijanka.

6.4 Světový den knihy a autorských práv

Světová organizace UNESCO každoročně vyhlašuje 23. duben Světovým dnem knihy a slaví se ve více než stovce zemí po celém světě. Tento svátek by měly slavit všechny organizace a lidé, kteří věří, že podpora čtení knih může lidem pozitivně změnit život. Světový den knihy by měl připomenout význam slov vědění, vyjadřování a komunikace, které i přes stále sofistikovanější a modernější média se z naší společnosti vytrácejí.

7 Vlastní praxe

„Gram praxe je lepší, než tuna teorie!“ /indické přísloví/

Pracuji na malé obecné škole, která se specializuje pouze na žáky prvního stupně ZŠ a žáky se specifickými poruchami učení a chování vzdělávané v mikrotřídách, na pražském Jarově. Zastávám funkci vychovatelky ŠD a od září roku 2009 i správce školní knihovny. V době přebírání knižního fondu téměř většina dětí a i část pedagogického sboru vůbec netušila, či pouze matně, že nějaký školní knižní fond máme a kde je umístěn. Jelikož patřím mezi velké milovníky knih, rozhodla jsem se po domluvě s vedením školy situaci změnit.

V prvé řadě došlo k mohutnému vyřazování starých a již nepoužívaných titulů ještě z doby dávno minulé, oprava poškozených knih a následné převedení stávajícího fondu do elektronické podoby prostřednictvím evidenčního programu Knihovník. S ředitelem školy jsme se domluvili na vybudování opravdu nové a multifunkční knihovny, která by dopoledne sloužila jako učebna pro projektové vyučování, či jako studovna a odpoledne jako knihovna propojená se školním klubem. Knihovna by byla vybavena několika počítači s přístupem na internet, tiskárnou, volný přístup k výukovým programům i slovníkům v elektronické podobě. Zatím je celá akce ve fázi příprav a promýšlení, jelikož místnost, která bude jako školní knihovna sloužit, bude zpřístupněna až od září roku 2010.

Do té doby zatím ředitel školy uvolnil finanční prostředky jak na značnou obnovu knih využívaných v hodinách českého jazyka – čtení, tak i na nákup knih pro osobní výpůjčky. Zájem ze strany učitelů, kteří si nyní mohou vybírat z více a i zajímavějších, novějších a i modernějších titulů byl okamžitě patrný. Ve třídách se nečtou pouze „Děti z Bullerbynu“ od Astrid Lindgrenové (i když je to nadčasová a pro mne osobně nejoblíbenější dětská kniha) a „Z deníku kocoura Modroočka“ od Josefa Koláře, ale děti se seznámily i s rošťákem Mikulášem z knihy „Malý Mikuláš“ a „Mikulášovy patálie“ a „Mikulášovy průšvihy“ z dílny Sempého a Goscinyho, tak i s detektivem Kallem Bloomkvistem od Astrid Lindgrenové, či s knihou „Patnáctiletý kapitán“ od Julese Verna.

Pro začínající čtenáře je k dispozici řada První čtení, kde si mohou vybrat z knih Ivony Březinové „Teta to plete“ a „Teta to zase plete“, či knihu „Zlobilky“ od Martiny Drijverové. Oblíbená, zvláště pro kluky, je kniha od Petry Braunové „Kuba nechce číst.“

Pro pokročilejší čtenáře existuje řada druhé čtení, kde si mohou učitelé vybrat od Ivony Březinové knihu „Lentilka pro dědu Edu“, či od Daniely Krolupperové „Sedmilháře Josífka“.

Při výběru objednávky knih pro osobní výpůjčky jsem se zaměřila na ucelený průřez všemi žánry. Od začínajících čtenářů, druhé čtení, přes humorné příběhy, dívčí romány o prvních láskách, knihy z prostředí koní a jezdců, knihy o zvířatech, detektivní příběhy i příběhy z oblasti sci-fi a fantasy, konče encyklopediemi a kuchařkami pro začátečníky. Jako nejproblémovější se mi jevil výběr knih speciálně pro chlapce. Je to vlastně skupina, která je nejvíce ohrožena nezájmem o čtení a nejsilněji závislá skupina na internetu a počítačových hrách. Jako nejvíce zajímavé pro chlapce se mi jeví knihy napínavých a hrůzostrašných titulů od Rakušana Thomase Breziny nebo upířských příběhů irského autora Darrena Shana. Výhodou fantasy literatury je její bisexualita, kdy jsou tyto dobrodružné romány s magickým základem určeny jak pro chlapce, tak i pro dívky. Důležitým prvkem je i styl a tvorba jazyka, který by měl být moderní, plný běžných novotvarů používaných v naší společnosti a i výraziv dnešních dětí.

Pro větší zviditelnění a ztraktivnění školní knihovny jsem zřídila nástěnku na dostupně viditelném místě na chodbě školy, kde se objevují nové informace o zakoupených knihách, o akcích pořádaných školní knihovnou a též i tematickou básni ke každému měsíci školního roku(viz příloha). Touto nabídkou jsem zaznamenala zvýšený zájem dětí, podnítila jejich zvědavost, aby se do knihovny přišly i jen podívat a jen malé procento dětí odchází bez vypůjčené knihy. Někteří přijdou už s konkrétním požadavkem na danou knihu, ale jsou i tací, kteří nemají jasnou představu, pouze oblast, která je zajímavá a z které by kniha měla být. Zde už nastává moje práce jim adekvátně věku a zvláště i velikosti písmen a u malých dětí i důležitostí přítomnosti obrázků nějaké knihy doporučit. Přestože jsme již nějaké tituly v knihovně měli, děti raději sahají po vydáních vonících novotou. Ke knihám se pak i lépe chovají a mají k ní větší respekt, než ke knize poškozené a nějakým způsobem znetvořené. Malí čtenáři

z prvních tříd si mohou vybrat i z nabídky nakopírovaných omalovánek s pohádkovými postavami a ti větší z nabídky okopírovaných křížovek, kvízů, spojovek či omalovánek pro větší děti.

Děti z mého oddělení, kam je nejnovější část knižního fondu přesunuta, jsou asi nejvášnivějšími čtenáři. Mají knihy kdykoli dostupné, tak si mohou i půjčit knihu jen na odpoledne a listovat si v ní, nebo na lehátkách i číst. Potom si knihu, zaujme – li je natolik, vzít domů nebo ji pak zase vrátit zpět. Při přebírání nových knih si dokonce část dětí i utvořila pořadník a knihy si rezervovaly. K mému velkému překvapení byl mimo detektivních románů a knih se zvířecími hrdiny obrovský zájem o dvoudílnou encyklopedii Rozum do kapsy a knihy kuchařek pro začátečníky. Děti se potom chlubil, co už doma opravdu podle kuchařky samy nebo s pomocí rodičů uvařily.

Oficiální provoz školní knihovny je každou středu v době 13:30 – 14:30. Ale děti si mohou přijít vybrat nebo knihu vrátit jakýkoli den v týdnu. Protože v dané hodině nejsou v mé klubovně děti z oddělení, mohu se docházejícím dětem plně věnovat a připravovat pro ně zábavné soutěže.

- **Nacházením a přiřazováním pohádkových dvojic** (Mach a Šebestová, Štaflík a Špagetka, Hurvínek a Mánička, Bob a Bobek, Pejsek a Kočička, Zlatovláska a Jiřík....)
- **Mluvnická cvičení** (rubl, dolar, libra, rubl, dolar, libra...
sklapla pixla z plexiskla...
letěl jelen jetelem...)
- **Vymýšlením podstatných jmen na dané písmeno v určitém časovém limitu** (papír, pudr, peněženka, písmeno, pes, písek...)
- **Doplňováním poztrácených rýmů či vymýšlením jiných z básniček**
„Topoly u rybníka, vy jste naháči.
Kteří si v chladné vodě prsty namáčíte“ (Hník, O., Topoly, z vlastní tvorby)

- **Hádanky**

„Přišel k nám panáček, měl červený fráček

když jsme ho svlékali, všichni jsme plakali“ (cibule)

„Dokud mě neznáš, jsem to, co jsem,

jakmile mě poznáš, už nejsem tím, co jsem.“ (hádanka)

- **Výstavku knih konkrétního žánru** – například pohádkových knih, dobrodružných...
- **Výstavka knih od konkrétního autora** – Josef Lada, Božena Němcová...
- **Výstavka knih konkrétního ilustrátora** – Helena Zmatlíková, Adolf Born...
- **Kimovy hry na zapamatování** (Asi 10 předmětů různých tvarů a velikostí, na které se děti po dobu 10 sekund dívají. Poté se předměty zakryjí a děti mají napsat co nejvíce věcí, které si zapamatovaly)
- **Vymýšlení slov** – (Děti mají za úkol ze zadaného slova vytvořit použitím pouze daných písmen slova jiná – mateřídouška = doušek, kaše, ouška, řeka, muška, med...)
- **Práce se slovníkem** – (Z jakékoli strany slovníku je vybráno první a poslední slovo na stránce. Děti mají za úkol bez použití slovníku vymyslet jiná slova, aby se abecedně umístily mezi první a poslední. Linoleum – lízátko = linoryt, lípa, list, listnáč, liška, lišta...)
- **Pokus o nakreslení obrázku podle námětu Josefa Lada**
- **Jak si představuješ knižního skřítku – Knihvypůjčku regálovou?**
- **Vymyslet vlastní kreslenou abecedu – tajnou řeč**
- **Dokončení příběhu, nebo obměnit konec pohádky**

Pohádka o kohoutkovi a slepičce

Žili kdysi bratr a sestra, kohoutek a slepička. Jednou se zaběhl kohoutek do sadu a zobal zelený angrešt. Slepička mu bránila: „Nejez, kohoutku! Počkej, až angrešt dozraje!“ Ale kohoutek neposlechl, zobal a zobal a tolik se nazobal, že se domů sotva dovlekl. „Ó já nešťastný,“ bědoval kohoutek, „bolí to, sestřičko, bolí!“ Slepička dala kohoutkovi napít máty, přiložila mu hořčičnou náplast a bolest přešla.

Kohoutek se uzdravil a vyšel do polí. Běhal, skákal, uhřál se, zapotil se, a tak běžel k potoku napít se studené vody. Slepička na něho křičela: „Nepij, kohoutku, počkej, až vychladneš!“ Kohoutek neposlechl, napil se studené vody a za chvíli ho roztrásla zima – sotva ho slepička domů dovedla. Slepička běžela pro doktora, doktor předepsal hořký lék, ale kohoutek si dlouho poležel v posteli (...) (Hník, s.68)

...Slepička přijela s léky a dala je kohoutkovi. Za pár dní se kohoutek uzdravil. A slepička mu řekla, aby už příště poslouchal. A kohoutek poslouchal. Hrál si na zahrádce a slepičku poslouchal. (2.třída)

...Doktor přišel a řekl kohoutkovi, že bude muset pít černý čaj. Když se kohoutek uzdravil, šel do lesa a tam viděl muchomůrku. Moc se mu líbila a chtěl jí sníst. Ale slepička na něj volá: „Nejez jí, zabije tě!“ Tentokrát kohoutek poslechl a muchomůrku nesnědl. (2.třída)

...A k domečku přišla liška a povídá: „Otevřete domeček, to jsem já, váš doktor.“ A slepička otevřela světničku a do domečku skočila liška a snědla je oba. (2.třída)

...Kohoutek byl moc smutný, že si nemohl hrát. A tak ležel a ležel, bral hořký lék. A tak to šlo hooooódně dlouho, až jednoho dne se konečně kohoutek uzdravil. A myslíte, že se kohoutkovi stala ještě někdy podobná příhoda? Tak to se mýlíte, protože se už nikdy kohoutkovi nic podobného nestalo. Už si dával velký pozor! (3.třída)

...Slepička mu četla pohádky a zpívala ukolébavky. Kohoutek poslouchal a moc se mu to líbilo. Jednou vyšel kohoutek z domu a uviděl zvláštního brouka, který mu říká: „Jestli mne sníš, uzdravíš se.“ Ale kohoutek mu nevěřil. Když se vrátil domů, vyprávěl o tom slepičce. A slepička říká: „Měl jsi to aspoň zkusit!“ Když druhý den vyšel

kohoutek před chaloupku, brouk tam už nebyl. Najednou tam uviděl berušku a kohoutek si říká: „Počkej, beruško, já tě sním!“ A tak kohoutek spolkl berušku a stal se zázrak. Kohoutek se uzdravil! (3.třída)

...Kohoutek ležel a ležel. Už dva týdny jedl hořký lék, který dojedl a zase běhal a skákal. Až na procházce zase našel kaštan. A pustil se do kaštanů. Slepička na něj volala: „Nemůžeš hned po nemoci jíst kaštany!“ Ale kohoutek jedl dál a dál. Až snědl všechny kaštany. Slepička říkala: „Pojď už domů.“ Ale kohoutek kňučel, že nemůže. „Slepičko, dojdi pro kouzelný klíč, ten dodává energii.“ Slepička šla do světa, našla klíč a dala klíč kohoutkovi, který se hned uzdravil! (3.třída)

...Hořký lék kohoutkovi nechutnal, ale bylo mu líto, že slepičku neposlechl. Dlouho ležel v posteli a litoval...Až za týden se uzdravil. Pak zase běhal a skákal po poli a slepičku už vždycky poslechl. (4.třída)

...Protože slepička měla kohoutka ráda, starala se o něho a plnila mu, na co si kohoutek vzpomněl. Ale kohoutek velmi zlobil, vymýšlel si nesmysly a nebral léky. Po dlouhé době se vyléčil a tak šli se slepičkou na procházku. Když se tak procházeli, došlo kohoutkovi, jak ho má slepička ráda a tak žili šťastně až do smrti. (4.třída)

Ztracený konec:

Když se vystonal, začínala už zima. Kohoutek viděl, že se řeka pokryla ledem, a dostal chuť klouzat se po ledě. Slepička mu bránila: „Ach kohoutku, počkej, až řeka dobře zamrzne! Zatím je led ještě tenounký, utopíš se!“ Ale kohoutek sestřičku neposlechl, vběhl na led, led se prolomil a kohoutek žbluňk do vody! Nikdo už kohoutka nespátřil. (Hník, s.68)

7.1 Zájmové činnosti v ŠD inspirované četbou na pokračování

V době, kdy se s dětmi vracíme z oběda a než se zaměstnáme nějakou činností či jdeme na školní zahradu, sesedneme se na koberci a je ten správný čas na předčítání. Někdy si čteme pohádky, ale většinou volím knihu, kterou si čteme na pokračování. Některé z knížek jsou tak inspirující, že po dočtení kapitoly navážeme povídáním, nějakou činností nebo úkolem se kterým se hrdina příběhu musel potýkat. Takto jsme si užívali s Ferdou Mravencem – odborníkem na práce všeho druhu, všechno spraví, všechno postaví, všechno přinese...

V kapitole „O tom, jak cvrčkovi nehrálo rádio a jak se paní ploštice ostýchala“ (Sekora, O., s.21) jsme si s dětmi povídali o tom, co kdo dokáže opravit, s čím tatínkovi nebo mamince pomáhají a na závěr děti z kostek ve skupinách sestavily nádherné stavby.

Po kapitole „O nejpěknějších hračkách pro malé děti“ (Sekora, O., s.35) si mezi sebou děti utvořily skupinky a pokoušely se vymyslet zábavnou soutěž nebo hru pro ostatní, jedna skupinka vymyslela i skládky z papíru. Jako Ferda, když potřeboval zabavit malé ploštičky.

V kapitole „Jak hasiči naplano přijeli“ (Sekora, O., s.73) jsme získali inspiraci k výrobě zesilujícího trychtýře ze čtvrtky mí sto trubky na buzení kmotra Čmeláka.

Po kapitole „Proč všichni chtěli, aby jim Ferda stavěl“ (Sekora, O. s.112) jsme na zahradě školy vytvářeli z kamínků, klacíků, trávy a květin roztomilé domečky se zahrádkami, jako Ferda stavěl malým chrostíkům.

Vyráběli jsme také papírové lodičky různých tvarů a velikostí, stejně jako Ferda, který se na lodičce vracel zpět do mraveniště v kapitole „O tajemné neznámé lodi“ (Sekora, O., s.123).

Z kousků látky jsme vyráběli maňásky, které jsme dobarvovali fixací na textil a vytvářeli panenky a panáčky z vlny, jako Ferda vyráběl v kapitole „O zlé ježibabě, která dostala co proto“ (Sekora, O., s.137)

Ze samotvrdnoucí hmoty jsme vyráběli mravenčí miminka, která jsme po ztvrdnutí dobarvovali temperami a přestříkali bezbarvým lakem a povídali si o tom, jak se

z vajíček vylíhnou mravenci. Inspirováni kapitolou „Jak se Ferda díval jako ospalé kuře a jak se vlastně rodí mravenčí děťátka“. (Sekora,O., s.141)

Dětem se moc líbily mimo jiné i Ferdovy vtipné říkanky a písničky:

„Tramtarata – ratata,

už sem vezou škvrňata.

Zavážem je do plínek

a bude z nich kuklínek.“ (Sekora,O., s.143)

7.2 Dotazník pro výzkum čtenářství

Tímto dotazníkem, který jsem položila respondentům ze třetích a pátých tříd, jsem chtěla získat určitý ucelený přehled o tom, zda kniha ještě nezastupitelně patří k životu dětí, zda čtou dobrovolně a rády, či si knihy vybírají pouze ke splnění povinné školní četby. Jaké knihy je ve volném čase nejvíce oslovují a co jim v případě, že čtou, četba přináší. Zajímalo mne také přístupu ke knize a četbě vůbec. Ze strany rodičů, zda děti k četbě podněcují svým vlastním příkladem například tím, že jim čtou nebo s nimi chodí do knihovny.

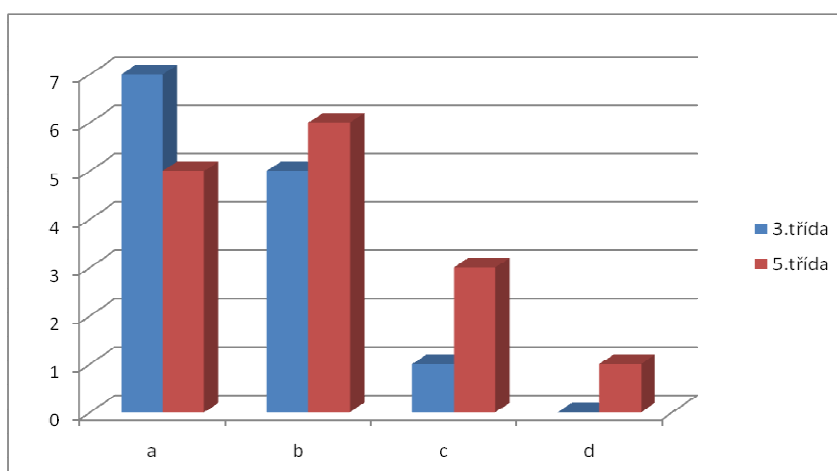
1. Baví tě číst knížky?

a/ moc mě to baví

b/ docela mě to baví

c/ moc mě to nebaví

d/ vůbec mě to nebaví

V odpovědích na tuto otázku jsem se chtěla dozvědět, zda čtení děti vůbec baví

(moc anebo docel), nebo je to pro ně pouhé „nutné zlo“. Malý rozdíl mezi dětmi ze 3. třídy oproti dětem z 5. třídy byl ten, že většina dětí ze 3. třídy odpověděla kladně na otázku a/ i b/, pouze jeden respondent odpověděl kladně na otázku c/. U dětí z 5. třídy byl již rozdíl markantnější. Více než polovina respondentů odpověděly kladně na otázku a/ i b/ a pouze malá část odpověděla kladně na otázku c/. Jenom jedna odpověď zněla – vůbec mě to nebaví. Dle mého názoru je to dáno také tím, že nabídka literatury pro mladší děti je na českém trhu více rozšířena, je lépe ilustrována a tím pádem je i pro děti atraktivnější a čtení zajímavější. Nesmím také opomenout jistou začínající genderovou odlišnost ve výběru titulů u dětí z 5. tříd, kde začíná problém v uspokojování čtenářských potřeb převážně u chlapců, a proto klesá zájem v oblíbenosti čtení.

2. Jak často čteš ve volném čase knížky?

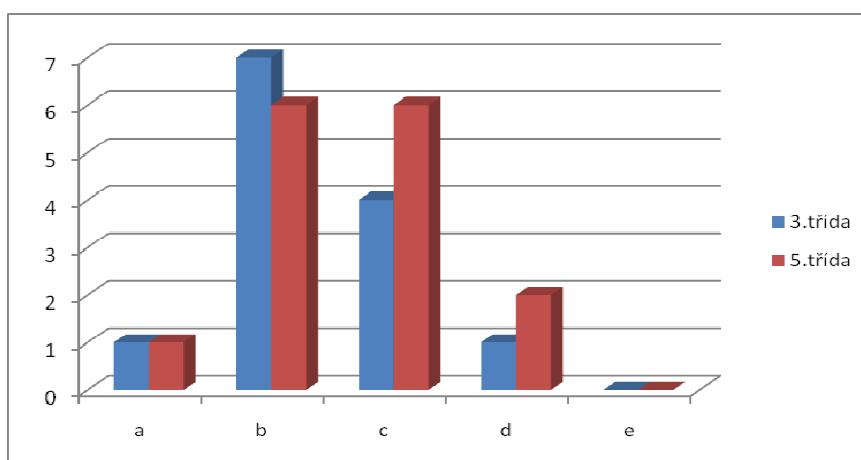
a/ denně několik hodin

b/ denně alespoň chvilku

c/ asi 1 – 2 x týdně

d/ asi 1 – 2 x měsíčně

e/ nikdy

I v odpovědích na tuto otázku byl rozdíl mezi dětmi ze 3. – 5. třídy. Zatímco děti ze 3. třídy, které ještě nemají zcela zautomatizované čtenářské návyky a rodiče doma na přípravu do školy dohlížejí, čtou většinou denně alespoň chvilku. U dětí z 5. tříd převládalo čtení 1 – 2 x za týden. Tato rozdílnost je dána jistě tím, že v 5. třídě je čtení již na pokročilejší úrovni, děti nejsou ze strany rodičů nuceny k pravidelnému čtení a tudíž ten, kdo čte, čte už rád a z vlastní iniciativy. Mezi dětmi z 5. tříd byla i třetina dětí, které čtou pravidelně každý den, ale i děti, které čtou 1 – 2 x měsíčně. Jako velmi pozitivní vidím to, že odpověď e/ - nikdy, nezaškrtl nikdo ze 3. ani z 5. třídy.

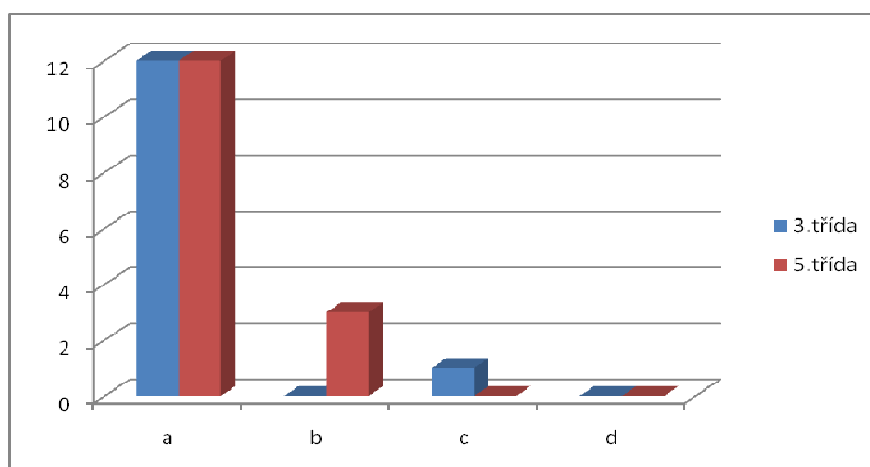
3. K čtení si vybíráš knihy:

a/ pro zábavu

b/ pro vzdělání

c/ potřebuji povinnou četbu

d/ z jiných důvodů

Z odpovědí na tuto otázku jsem se chtěla dozvědět, k jakému účelu si respondenti nejčastěji knihy vybírají. Zde jsem získala téměř jednoznačnou odpověď, že výběr knih je vázán na jejich zájem, zábavu. Ale i oblast vzdělávání či nutnost získání povinné četby nezískaly malé procento odpovědí. U této otázky byl vzácný soulad mezi respondenty 3. i 5. tříd, většina odpovídala stejně. Toto zjištění je důkazem, že není rozdíl mezi dětmi ze 3. a 5. tříd, jakmile je jim nabídnuta kniha s atraktivním obsahem, začíná se pomalu čtení stávat součástí jejich života a jedním ze způsobů trávení volného času a ne pouze nucenou a nudnou činností.

4. Co nejraději čtu?

a/ pohádky

b/ básničky, poezie

c/ dívčí romány

d/ fantasy literaturu

e/ zábavné a humoristické příběhy

f/ sci – fi, vědeckofantastická literatura

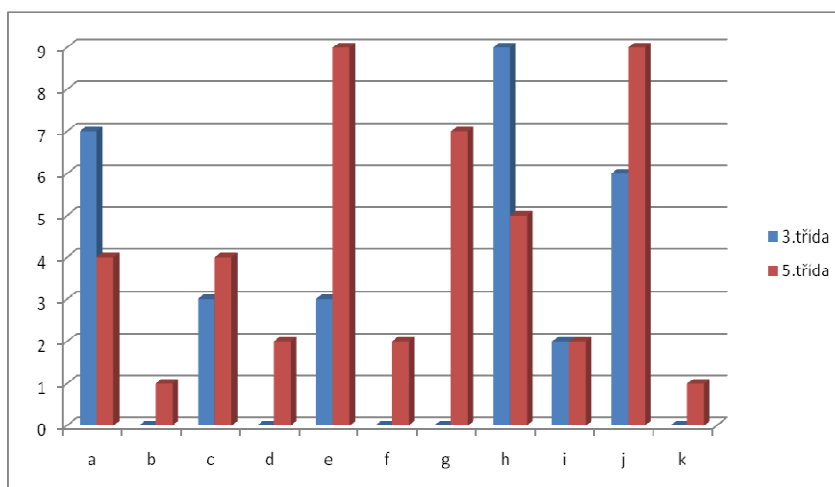
g/ kreslené seriály, komiksy

h/ detektivní příběhy

i/ knihy o přírodě

j/ časopisy

k/ cestopisy

Tato otázka měla dát odpověď, jaký druh četby dnešní děti upřednostňují, co z hlediska žánrů čtou nejčastěji. Na předních místech jak u respondentů ze 3. tříd, tak i z 5. tříd se umístila četba detektivních příběhů a časopisů. Je to jistě dáno tím, že detektivní literatura je pro děti zajímavá, napínavá a neodlišuje se dle pohlaví. U četby časopisů je oblíbenost také velká, protože časopisy jsou oblíbené i u dětí, které mají buď se čtením nějaký problém nebo je prostě jenom nebaví. Krátké články a mnoho obrázků jsou pro ně jistým lákadlem. U respondentů ze 3. tříd dále vedly pohádky, kde děti ještě rády

čtou o jasném vítězství dobra nad zlem, v 5. třídách vedly naopak zábavné a humoristické příběhy a kreslené seriály a komiksy, které mají už specifický styl humoru, který ještě mnohé děti ze 3.tříd nejsou schopny pochopit. U této otázky byla možnost zatrhávání i více odpovědí než pouze jedna, jako v ostatních otázkách.

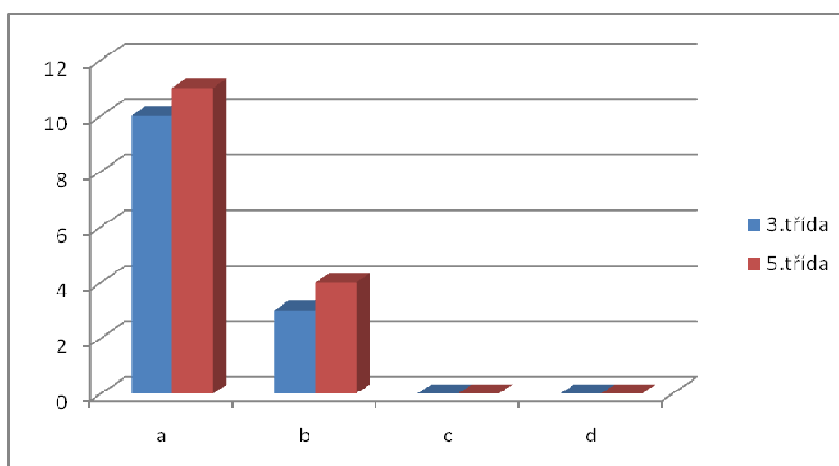
5. Když jsi byla/a malý/á, četli ti rodiče:

a/ denně

b/ asi 1 – 2 x týdně

c/ asi 1 – 2 x měsíčně

d/ nikdy

Touto otázkou jsem chtěla získat odpověď i přehled o tom, jaký vztah ke knihám a čtení vůbec panuje v rodinách malých čtenářů. Téměř většina dětí ze 3. i 5. tříd shodně odpověděla, že rodiče dětem v raném dětství četli denně, třetina dětí odpověděla, že jim rodiče četli 1 – 2 x týdně, pouze jedna odpověď byla, že rodiče četli 1 – 2 x měsíčně. Za velmi nadějně považuji to, že odpověď d/ , nevolil nikdo. Pokračuje-li zájem ze strany rodičů i nadále, čtou dětem večer před spaním, či si o knihách s dětmi povídají, nebo jsou samy nadšenými čtenáři, je velká naděje, že děti si tuto činnost zvnitřní a od rodičovského předčítání dospějí k pravidelnému svému čtení.

6. Jak často chodíš do knihovny?

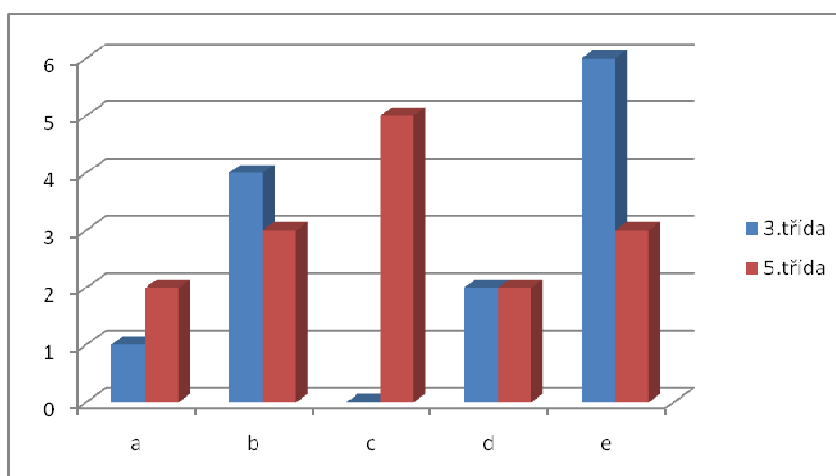
a/ 1 – 2 x týdně

b/ 1 – 2 x měsíčně

c/ 1 – 2 x za půl roku

d/ byl/a jsem tam 1 x

e/ do knihovny nechodím

U této otázky jsme se chtěla dozvědět, zda se děti spoléhají pouze na doporučenou literaturu nebo knihy, kterými jsou obdarovávány, či čerpají i z jiných zdrojů, jako je školní nebo městská knihovna. U respondentů ze 3. tříd je polovina častějšími i méně častými návštěvníky knihovny, ale druhá polovina byla v knihovně pouze jednou /na akci seznámení s knihovnou se školou/, nebo nikdy. U respondentů z 5. tříd byl výsledek viditelně pozitivnější. Více než polovina chodí do knihovny pravidelně a pouze menšina dětí byla v knihovně pouze jednou nebo nikdy. Rozdíl v návštěvnosti knihovny ze stran mladších dětí vidím hlavně v tom, že návštěva knihovny většinou probíhá společně s rodičem, protože jen menšina dětí chodí ze školy ve 3. třídě sama. Naproti tomu děti z 5. tříd jsou již samostatnější, ze školy chodí většinou samy a baví-li je čtení, je knihovna tím nejrychlejším a zároveň i nejlevnějším dodavatelem četby.

7. Co ti přináší četba knih?

a/ východisko z nudy

b/ poučení, znalosti, poznatky

c/ zábavu

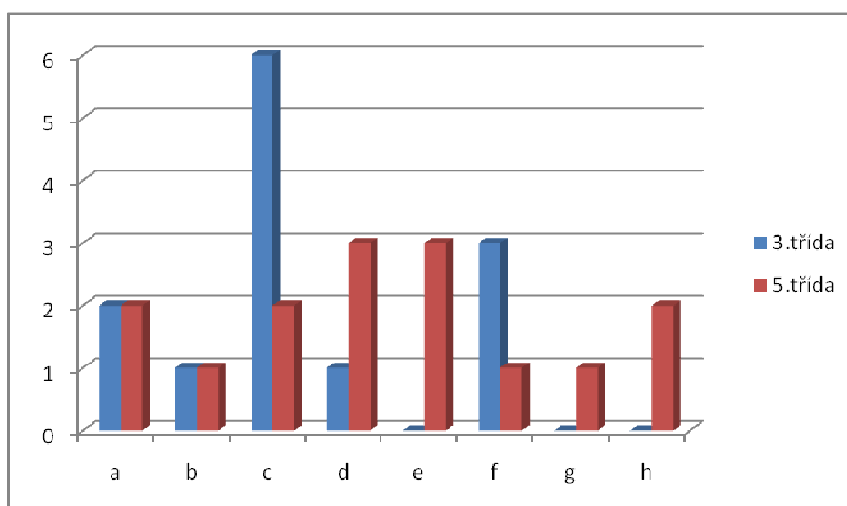
d/ zábavu i poučení

e/ rozvíjí mou fantazii

f/ vylepšuje mou slovní zásobu

g/ zlepšuje můj písemný projev

h/ nevím přesně, co bych vybral/a, ale čtu prostě rád/a

Ve své práci jsem se snažila zaměřit na dětskou četbu a co čtení dětem dle mého názoru přináší, a proto jsem se snažila získat názory těch, kterých se daná otázka přímo týká. Většina respondentů, jak ze 3., tak i z 5. třídy odpověděla, že jim četba přináší zábavu a východisko z nudy. Část uvedla, že je četba pro ně obohacením slovní zásoby a pro poučení, znalosti a poznatky. Malé procento respondentů nevědělo přesně, co jim četba přináší, ale přiznalo, že čtou prostě rádi. Věkový rozdíl v odpovědích u dětí ze 3. i 5. tříd byl v tom, že zatímco většina dětí ze 3. třídy volila čtení jako zábavu, děti z 5. třídy si už začínají uvědomovat, že kniha jim i rozšiřuje fantazii a najdou v ní mnohá poučení.

8. Jaká je tvoje nejoblíbenější knížka?

Tuto otázku jsem vybrala a položila čistě ze svého vlastního zájmu a s téměř přesnou znalostí výsledku výzkumu. Dnešní doba se dá všeobecně nazvat harrypotterovskou. Je tu obrovský vzestup fantasy žánru a pro něj i typická seriálovost. Proto u dětí vítězily knihy Harry Potter, Letopisy Narnie, Poselství jednorožců, Čarodějky z jezerní školy, detektivní série Dvojčata v akci a knihy o koních a jezdcích. Velkým překvapením pro mne byla Puškinova poezie, která byla vyhodnocena u jednoho respondenta z 5. třídy, jako jeho nejoblíbenější kniha.

8 Závěr

Bakalářská práce díky získaným poznatkům potvrdila význam čtenářství u dětí a mládeže a jeho příznivé účinky na rozvoj různých oblastí osobnosti. Má vliv na rozvoj dítěte po psychické, emocionální i vzdělanostní stránce. Čtení knih je nezbytné, co se týče vzdělání jedince i po stránce pracovního uplatnění.

Dětské čtenářství nelze nadále vnímat jako okrajovou záležitost. Jedná se o záležitost celospolečenskou a měl by jí být přisuzován tomu odpovídající význam. Zároveň je i nutná větší zainteresovanost všech zúčastněných stran v této oblasti, která by měla spočívat v širší a účinnější spolupráci všech subjektů, které mají na tuto oblast největší vliv – rodina, škola, spisovatelé, nakladatelé, knihkupci, knihovníci i knihovny, ale i ve výrazné celospolečenské podpoře. Neměli bychom zapomínat v tomto snažení na děti, ptát se jich na jejich názory a snažit se plnit jejich přání ohledně četby a knih. Jen ve vzájemném dialogu s dětmi a spoluprací s dalšími subjekty se může podařit vrátit děti ke čtení a knihám. Proto bychom se měli snažit nenásilnou formou vychovávat z nich čtenáře, kteří si vždy dokáží v knihách najít poučení i zábavu a poznat, jaká úžasná krása, síla a moudrost jsou v nich ukryty.

Myslím, že slova rakouského spisovatele Thomase Breziny to vystihují jasně: „Já si myslím, že nejdůležitější je, aby děti přišly na to, jak úžasné dobrodružství čtení může být. Že se dá dělat všude, že se dá dělat v malých dávkách i ve velkých dávkách, že knihy mají takové výhody, které žádné jiné médium nenabízí. Proto ale musíme dát dětem do rukou takové knihy, jaké ony opravdu chtějí. Dospělí někdy žádají příliš: „Tahle kniha se má přečíst dítěti, protože tohle je důležité.“ Důležité je to pro toho dospělého, ale ne vždy pro to dítě. Musí se podařit a také se podaří upoutat pozornost dětí ke čtení. A pak si myslím, že budou číst.“

Dosažené výsledky mého výzkumu přinesly vcelku nadějně zjištění o čtenářství dětí. Prostřednictvím dotazníku jsem chtěla zjistit, co oslovené děti čtou nejraději a na co by se měla zaměřit práce pro školní knihovnu. Zde se potvrdily současné trendy dětské literatury, kdy jsou v oblibě dobrodružné příběhy a fantasy literatura. Zde bych použila citát Roberta Merleho, který v sobě skrývá určitou naději pro příští vývoj dětského čtenářství: „Když jsou děti obklopeny knihami, najdou si k nim cestu samy.“

Bibliografie

- BALKOVÁ, K. Náměty pro školní družinu. Praha : Portál, 2006. ISBN 80 – 7363 -064 - X
- BENNET, R., BENNET, S. 365 zábavných činností bez televize. Praha : Portál, 2000. ISBN 80 – 7178 – 480 -X
- ČEŇKOVÁ, J. 60 let na křídlech Albatrosu. Praha : Albatros, 2009. ISBN 978 -80-00-02591-9
- ČERNOCHOVÁ, M., KOMRSKA, T., NOVÁK, J. Využití počítače při vyučování. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-272-6
- HALASOVÁ, J. Sběrka říkadel a veršů. Brno : Didaktis , 2002. ISBN 80–86285–72-3
- HAVLÍNOVÁ, M. Knížka pro rodiče o knížkách pro děti. Praha : Albatros, 1987. ISBN 13-851-87
- HNÍK, O. Hravá interpretace v hodinách čtení a literární výchovy. Nakladatelství HaH, 2007. ISBN 80-7319-067-2
- CHALOUPKA, O. Rozvoj dětského čtenářství. Praha : Albatros, 1982. ISBN 13-824-82
- CHALOUPKA, O. Takoví jsme my - čeští čtenáři. Praha : Adonai, 2002. ISBN 80-86500-53-5
- KRAMPLOVÁ, I., POTUŽNÍKOVÁ, E. Jak (se) učí číst. Ústav pro informace ve vzdělávání - divize nakladatelství TAURIS. Praha, 2005. ISBN 80-211-0486-4
- MORAVCOVÁ, D. Informatorium 3 – 8. Jsou počítače pro děti?, č.9, 2003, s.8 – 9
- MORAVCOVÁ, D. Informatorium 3 – 8. Využíváme počítače v předškolním vzdělávání, č.10, 2003, s.8 – 9
- MORAVCOVÁ, D. Informatorium 3 – 8. Využíváme počítače v předškolním vzdělávání, č.1, 2004, s.6 - 7
- OPRAVILOVÁ, E. Kniha jako prostředek výchovy. Univerzita Karlova Praha, 1984. ISBN 60-61-84

PITHARTOVÁ, D., ŘÍČAN, P. Krotíme obrazovku. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-0847-7

RESSLER, M. Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách - cesta k budoucnosti. Národní knihovna ČR, Praha, 2006. ISBN 80-7050-500-1

SEKORA, O. Knížka Ferdy Mravence. Albatros, 1975. 13- 176 – KMČ - 75

ŠERÁK, M. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-90-7363-551-6

TRÁVNÍČEK, J. Čteme?. Host - vydavatelství, Brno, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1

VĚŘÍŠOVÁ, I., BĚLINOVÁ, E., VÁCLAVÍKOVÁ - HELŠUSOVÁ, L. Kudy vede cesta ke čtenáři : rozvoj dětského čtenářství na druhém stupni ZŠ. Praha : GAC, 2007. ISBN 978-80-254-0669-4

VIEWEGH, M. Krátké pohádky pro unavené rodiče. Brno, 2007 .ISBN 978-80-7227-262-4

Periodické publikace:

Benešovská, J. Moje psychologie. Budete dnes číst svým dětem? 2009, č. 11, s. 68

Internetové zdroje:

Albatros Media a. s. c 2010. Výstava „60 let na křídlech Albatrosu“. [online] [cit. 2010-01-13] Dostupné na WWW: <<http://www.albatrosmedia.cz/vystava-60-let.html>>

Celé Česko čte dětem, obecně prospěšná společnost. Čteme dětem 20 minut denně, každý den. [online] [cit. 2010-01-13] Dostupné na WWW:

<http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/7/cele-cesko-cte-detem-sup-sup/>

Mertin ,V. Jak naučit děti číst knížky s příběhem [online], [cit. 2010-04-18] Dostupné na WWW: <http://www.rodina.cz/clanek4031.htm>

Chrtková, K. Rosteme s knihou [online], [cit.2010-04-18] Dostupné na WWW:
http://rostemesknihou.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=31

Jonák, Z. Čtenářská versus informační gramotnost. Podporují se nebo jsou ve sporu?[online] [cit.2010-04-18] Dostupné na WWW:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1040/CTENARSKA-VERSUS-INFORMACNI-GRAMOTNOST-PODPORUJI-SE-NEBO-JSOU-VE-SPORU.html/>

Hošková, K. Seminář Četba a její vliv na rozvoj osobnosti [online], [cit.2010-04-18] Dostupné na WWW:

<http://www.inflow.cz/seminar-cetba-jeji-vliv-na-rozvoj-osobnosti-0>

Malina, J. Český rozhlas : iTunes 6.0 a iPod[online] c2000-2009 , 20.8.2006 [cit.2009-05-30].Dostupný z WWW: http://www.rozhlas.cz/podest/recenze/_zprava/269122

Zdražilová, N. Thomas Bterina – Čtení je nejúžasnější dobrodružství [online], [cit.2008-02-14].Dostupné z WWW:

<http://citarny.web2u.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=486>

Dotazník pro výzkum čtenářství

1. Baví tě číst knížky?

- a/ moc mě to baví
- b/ docela mě to baví
- c/ moc mě to nebaví
- d/ vůbec mě to nebaví

2. Jak často čteš ve volném čase knížky?

- a/ denně několik hodin
- b/ denně alespoň chvílku
- c/ asi 1 – 2 x týdně
- d/ asi 1 – 2 x měsíčně
- e/ nikdy

3. K čtení si vybíráš knihy:

- a/ pro zábavu
- b/ pro vzdělání
- c/ potřebuji povinnou četbu
- d/ z jiných důvodů

4. Co nejraději čtu?

- a/ pohádky
- b/ básničky, poezie
- c/ dívčí romány
- d/ fantasy literaturu
- e/ zábavné a humoristické příběhy
- f/ sci – fi, vědeckofantastická literatura
- g/ kreslené seriály, komiksy
- h/ detektivní příběhy
- i/ knihy o přírodě
- j/ časopisy
- k/ cestopisy

5. Když jsi byla/a malý/á, četli ti rodiče:

- a/ denně
- b/ asi 1 – 2 x týdně
- c/ asi 1 – 2 x měsíčně
- d/ nikdy

6. Jak často chodíš do knihovny?

- a/ 1 – 2 x týdně
- b/ 1 – 2 x měsíčně
- c/ 1 – 2 x za půl roku
- d/ byl/a jsem tam 1 x
- e/ do knihovny nechodím

7. Co ti přináší četba knih?

a/ východisko z nudy

b/ poučení, znalosti, poznatky

c/ zábavu

d/ zábavu i poučení

e/ rozvíjí mou fantazii

f/ vylepšuje mou slovní zásobu

g/ zlepšuje můj písemný projev

h/ nevím přesně, co bych vybral/a, ale čtu prostě rád/a

8. Jaká je tvoje nejoblíbenější knížka?

Výběr básní na nástěnku k propagaci školní knihovny:

Září :

V září jdou poprvé

Někteří do školy.

Nemějte obavy,

vůbec to nebolí.

/Zuzana Kopecká/

Říjen :

Když jsou hrušky, už je podzim,

to my dobře známe,

nejprv si je umyjeme, potom ochutnáme.

Když jsou hrozny, už je podzim,

to my dobře známe,

nejprv si je umyjeme, potom ochutnáme.

Když jsou švestky, už je podzim,

to my dobře známe,

nejprv si je umyjeme, potom ochutnáme.

/Viera Janusová/

Listopad :

Padá na zem suché listí,

stromy půjdou spát.

Každý proto snadno zjistí,

že je listopad.

/Zuzana Kopecká/

Prosinec :

Když se čerti ženili, bylo v pekle teplo,

tancovali rejdrovák, až jim z čela teklo.

Ten nejstarší, Lucifer, jako kozel skákal,

uhodil se do palce a pak v koutku plakal!

Když se čerti ženili, to vám bylo peklo,

ládovali pod kotel a ze všech jen teklo...

/lidová píseň/

Leden :

Leden, leden,

přikryl vodu ledem.

Tam, kde včera byly louže,

tam to dneska pěkně klouže.

Sáně, lyže z kopce letí,

sněhuláka staví děti.

Leden, leden,

přikryl vodu ledem.

/František Hrubín/

Únor :

Druhý měsíc, únor krátký,
pouští zimu svými vrátky.

„Moje milá, přišel čas,
jaro přijde mezi nás“.

/Zuzana Kopecká/

Březen :

Březen, březen,
naposled se svezem.

Sáně dáme do kůlničky
a pak hurá pro kuličky.

/Josef Brukner/

Duben :

Duben má rád legraci,
stále mění počasí.

Chvíli svítí sluníčko,
hned zas prší maličko,
dokonce i padá sníh.

Tenhle duben
má rád smích!

/Zuzana Kopecká/

Květen :

Světlem letí novina,
že prý květen začíná.
Všechno kvete,
všechno voní,
motýlci se spolu honí.
Zelená je travička,
i když ještě maličká.
/Zuzana Kopecká/

Červen :

Škola končí!
Končí škola,
Rozjedou se všechna kola
bicykly a autobusy,
vlaky, auta, trolejbusy.
Zabaleno máme hned
a jede se na výlet.
Užijem si slunce, vody,
nemáme strach z nepohody,
krátké noci, dlouhé dny,
hurá – máme prázdniny!
/Jitka Halasová/